

พุทธประวัติ
ปริเฉทที่ 5 : ตรัสรู้

ปริเฉทที่ 5 เป็นหัวใจสำคัญของพุทธประวัติ เพราะกล่าวถึงการแสวงหาความจริงของพระมหาบุรุษหลังออกบวช จนกระทั่งทรงตรัสรู้เป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เหตุการณ์นี้เป็นจุดเริ่มต้นของพระพุทธศาสนา และเป็นต้นกำเนิดของคำสอนที่นำมนุษย์ออกจากความทุกข์

1. การแสวงหาความจริง

หลังจากเสด็จออกบรรพชา พระมหาบุรุษประทับอยู่ที่ อนุปิยัมพวัน ในแคว้นมัลลประเทศประมาณ 7 วัน แล้วเสด็จผ่านกรุงราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แห่งแคว้นมคธ ทรงพบพระมหาบุรุษและทรงประทับใจในพระบุคลิกอันสง่างาม จึงตรัสเชิญให้ครองตำแหน่งและรับราชสมบัติร่วมกัน แต่พระมหาบุรุษทรงปฏิเสธ และตรัสว่า พระองค์มีความมุ่งหมายเพียงประการเดียว คือ แสวงหาพระสัมมาสัมโพธิญาณ หรือการตรัสรู้ความจริงสูงสุด พระเจ้าพิมพิสารจึงทรงอนุโมทนา และขอให้พระองค์เสด็จกลับมาโปรดเมื่อทรงตรัสรู้แล้ว

2. ศึกษากับอาจารย์ทั้งสอง

พระมหาบุรุษทรงศึกษากับครูผู้มีชื่อเสียงที่สุดในยุคนั้น คือ

- อาฬารดาบส กาลามโคตร
- อุทกดาบส รามบุตร

พระองค์ทรงเรียนรู้สมาธิและฌานขั้นสูงอย่างรวดเร็ว จนมีความสามารถเสมออาจารย์ อย่างไรก็ตาม พระองค์ทรงพิจารณาว่า แม้สมาธิเหล่านี้จะให้ความสงบ แต่ยังไม่สามารถดับกิเลสและความทุกข์ได้อย่างถาวร จึงเสด็จจากอาจารย์ทั้งสอง เพื่อแสวงหาหนทางด้วยพระองค์เอง

3. การบำเพ็ญทุกรกิริยา

พระมหาบุรุษเสด็จมาถึง อุรุเวลาเสนานิคม ซึ่งทรงเห็นว่าเป็นสถานที่เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมที่นี่ พระองค์ทรงบำเพ็ญ ทุกรกิริยา (การทรมานตน) อย่างยิ่งยวด

วาระที่ 1

ทรงกัดพระทนต์ กดลิ้นไว้กับเพดาน และข่มจิตอย่างรุนแรง แม้จะทรงได้รับความทุกข์อย่างมาก แต่ก็ไม่บรรลุธรรม

วาระที่ 2

ทรงกลั่นลมหายใจเป็นเวลานาน เกิดความเจ็บปวดอย่างรุนแรง แต่ก็ยังไม่ตรัสรู้

วาระที่ 3

ทรงอดอาหารอย่างหนัก เสวยเพียงเล็กน้อย พระวรกายซูบผอมจนเห็นกระดูกทั่วทั้งพระองค์ แม้จะทรงทรมานพระวรกายถึงที่สุด ก็ยังไม่บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณในที่สุด พระองค์ทรงสรุปว่า การทรมานตนไม่ใช่หนทางสู่ความหลุดพ้น นี่เป็นการค้นพบที่สำคัญ เพราะทำให้พระองค์ละทิ้งความสุดโต่ง และเริ่มต้นสู่ มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง)

4. อุปมา 3 ประการ

หลังจากเลิกทรมานกิริยา พระองค์ทรงเกิดความเข้าใจจากอุปมา 3 ประการ

อุปมาที่ 1

ไม้สดที่แช่อยู่ในน้ำ ย่อมสีไฟไม่ติด เปรียบเหมือนผู้ที่ยังหมกมุ่นในกามทั้งกายและใจ ย่อมไม่อาจบรรลุธรรม

อุปมาที่ 2

ไม้สดแม้พ้นจากน้ำ แต่ยังชุ่มยาง ก็ยังสีไฟไม่ติด เปรียบเหมือนผู้ที่ออกจากกามทางกายแล้ว แต่ใจยังยึดติดในกาม ก็ยังไม่อาจตรัสรู้

อุปมาที่ 3

ไม้แห้งที่วางบนบก สามารถสีให้เกิดไฟได้ เปรียบเหมือนผู้ที่ละกามทั้งทางกายและใจ แล้วปฏิบัติด้วยความเพียรที่ถูกต้อง ย่อมสามารถบรรลุธรรมได้

อุปมาเหล่านี้ทำให้พระองค์ทรงตระหนักว่า การฝึกจิตอย่างถูกต้อง ไม่ใช่การทรมานร่างกาย คือหนทางสู่การตรัสรู้

5. ปัญจวัคคีย์จากไป

ตลอดระยะเวลาที่ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา มีปัญจวัคคีย์ คอยอุปัฏฐาก ได้แก่

- โกณฑัญญะ
- วัปปะ
- ภัททิยะ
- มหานามะ
- อัสสชิ

เมื่อเห็นพระมหาบุรุษเลิกอดอาหารและกลับมาเสวยอาหารตามปกติ จึงเข้าใจผิดว่าพระองค์ละความเพียร ทั้งห้าคนจึงทิ้งพระองค์ไปอยู่ที่ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี ต่อมาพระองค์ได้เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ทั้งห้าเป็นกลุ่มแรกหลังตรัสรู้

6. การบำเพ็ญเพียรทางจิต

เมื่อพระวรกายกลับมามีกำลัง พระมหาบุรุษเริ่มบำเพ็ญเพียรทางจิตอย่างจริงจัง ในเช้าวันเพ็ญเดือนวิสาขะ

- นางสุชาดา ถวายข้าวมธุปายาส
- พระองค์เสวยแล้วเสด็จไปยังแม่น้ำเนรัญชรา
- ทรงลอยถาดทองลงในแม่น้ำ
- ระหว่างทาง โสตถิยะ ผู้หาบหญาถวายหญาคา
- พระองค์นำมาปูลาดเป็นอาสนะใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์

พระองค์ประทับนั่งหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก และทรงตั้งสัตยาธิษฐานว่า "ตราบใดที่เรายังไม่บรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ แม้เลือดเนื้อจะเหือดแห้ง เหลือแต่หนัง เอ็น และกระดูก เราก็จะไม่ลุกจากที่นั่งนี้"

7. การผจญมาร

เมื่อพระมหาบุรุษใกล้จะตรัสรู้ พญามาร พร้อมเสนามารได้มาขัดขวาง โดยใช้อำนาจ ความกลัว และสิ่งล่อใจต่าง ๆ พระองค์มิได้ทรงหวั่นไหว แต่ทรงระลึกถึง บารมี 30 ทศ ที่ทรงบำเพ็ญมาตลอด หลายภพชาติ เมื่อพญามารทำทาสีทธิในการตรัสรู้ พระองค์ทรงอธิษฐานให้ พระแม่ธรณี เป็นพยาน แห่งการบำเพ็ญบารมี ในที่สุด มารและเสนามารก็พ่ายแพ้ เหตุการณ์นี้เป็นสัญลักษณ์แห่งชัยชนะของ ปัญญาเหนือกิเลส

8. การตรัสรู้

ในคืนวันเพ็ญเดือนวิสาขะ พระองค์ทรงบรรลुญาณ 3 ตามลำดับ
ปฐมยาม

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ทรงระลึกชาติได้อย่างไม่มีประมาณ

มัชฌิมยาม

จุตูปปาตญาณ ทรงเห็นการเกิดและดับของสัตว์ทั้งหลายตามกรรม

ปัจฉิมยาม

ทรงพิจารณา ปฏิจจฺสุมฺปาท ทั้งฝ่ายเกิดและฝ่ายดับ แล้วทรงบรรลุ อาสวักขยญาณ คือ ความรู้ที่ทำลายกิเลสทั้งปวงโดยสิ้นเชิง เมื่ออรุณรุ่งขึ้น พระมหาบุรุษจึงทรงตรัสรู้เป็น พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อมีพระชนมายุ 35 พรรษา

9. พระนามสำคัญหลังตรัสรู้

หลังการตรัสรู้ พระองค์ได้รับพระนามสำคัญตามพระคุณ 2 ประการ คือ อรหัง (Arahant) หมายถึง ผู้ไกลจากกิเลส ผู้บริสุทธิ์โดยสิ้นเชิง และควรแก่การสักการบูชา

สมุมาสมพุทโธ (Sammāsambuddho) หมายถึง ผู้ตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง และสามารถสอนผู้อื่นให้ตรัสรู้ตามได้

สองพระนามนี้เป็นพระนามสำคัญที่สุดของพระพุทธเจ้า เพราะแสดงถึงความบริสุทธิ์และพระปรีชาญาณอันสมบูรณ์

สรุป

หลังจากออกบวช พระมหาบุรุษทรงศึกษากับอาจารย์ผู้มีชื่อเสียง บำเพ็ญทุกรกิริยาเป็นเวลา 6 ปี และทรงค้นพบว่าความสุดโต่งทั้งการหมกมุ่นในกามและการทรมานตนไม่ใช่หนทางแห่งการหลุดพ้น พระองค์จึงทรงดำเนินตาม มัชฌิมาปฏิปทา บำเพ็ญเพียรทางจิตได้ค้นพบพระศรีมหาโพธิ์ ทรงชนะมาร และตรัสรู้ พระสัมมาสัมโพธิญาณ ในคืนวันเพ็ญเดือนวิสาขะ เมื่อมีพระชนมายุ 35 พรรษา

การตรัสรู้ของพระองค์เป็นจุดเริ่มต้นของพระพุทธศาสนา และเป็นการค้นพบหนทางดับทุกข์ที่เปิดโอกาสให้มนุษย์ทุกคนสามารถปฏิบัติตามและเข้าถึงความหลุดพ้นได้

ข้อคิด

การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าแสดงให้เห็นว่า ปัญญาเกิดจากการแสวงหาความจริงด้วยความเพียร ที่ถูกต้อง ไม่ใช่จากความสุดโต่งหรือการทรมานตน พระองค์ทรงค้นพบ "ทางสายกลาง" ซึ่งเป็นหนทางแห่งศีล สมาธิ และปัญญา ที่นำไปสู่ความพ้นทุกข์อย่างแท้จริง และยังคงเป็นหลักธรรมสำคัญสำหรับชาวพุทธทั่วโลกจนถึงปัจจุบัน.